

Hizmet Öncesi Eğitimin Yeterliğine İlişkin Öğretmen Algı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması¹

Development of Teacher Perceptions Scale Concerning Competency of Pre-Service Education: A Study on Validity and Reliability İshak KOZİKOĞLU², Nuray SENEMOĞLU³

Özet

Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin almış oldukları hizmet öncesi öğretmen eğitiminin yeterliğine ilişkin algılarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirmektir. Araştırma, 329 aday öğretmenle yürütülmüştür. Araştırmanın verileri, 40 maddelik beşli Likert tipi ölçekten elde edilmiştir. Yapılan Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda, ölçeğin 25 maddelik iki faktörlü (boyut) bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha değerleri; birinci faktör için 0.94, ikinci faktör için 0.89, toplam ölçek için ise 0.94 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin, öğretmenlerin almış oldukları hizmet öncesi öğretmen eğitiminin yeterliğine ilişkin algılarını belirlemek için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: Öğretmenler, hizmet öncesi öğretmen eğitimi, ölçek geliştirme.

Abstract

The aim of this study is to develop a scale to determine perceptions of the teachers concerning their pre-service teacher education. The study was conducted with 329 novice teachers. Research data was obtained from five point Likert type scale with 40 items. As a result of Exploratory Factor Analysis (EFA), it was found that the scale has two factors with 25 items. Cronbach Alpha values aimed at determining reliability of the scale was found as 0.94 for the first factor, 0.89 for second factor and 0.94 for total scale. It was concluded that the scale is a valid and reliable tool for determining perceptions of the teachers concerning their pre-service teacher education.

Key words: Teachers, pre-service teacher education, scale development.

GİRİŞ

Toplumsal yapılanmanın en temel öğelerinden biri olan eğitim, toplumdaki diğer yapılarla etkileşim halindedir. Eğitim hem toplumdaki diğer yapılardaki değişimlerden etkilenir hem de toplumun diğer yapılarında istendik yönde değişim sağlayabilir. Eğitim, toplumun mevcut kültürel değerlerinin gelecek nesillere iletilmesinde ve topluma yeni değerler katılmasında kritik role sahiptir. Eğitim aracılığıyla toplumda yetiştirilmek istenen ve ekonominin ihtiyaç duyduğu bireyde bulunması gereken özellikler kazandırılabilir. Bu durumda; eğitimin sosyal, kültürel, ekonomik ve bireysel işlevlerinin olduğu söylenebilir. Eğitimin bu işlevlerinin gerçekleştirilmesinde öğretmenin niteliği önem taşımaktadır. Öğretmenin niteliğini de mevcut öğretmen eğitimi uygulamaları ve politikaları belirlemektedir. Bu durumda, öğretmen eğitimi kurumlarında gerekli yeterliklere sahip nitelikli öğretmenler yetiştirilmelidir (Senemoğlu, 1990).

¹ Bu çalışma, ilk yazarın “Öğretimin ilk yılı: Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler, hizmet öncesi eğitim yeterlikleri ve mesleğe adanmışlıkları” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Arş. Gör. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, ishakkozikoglu@hotmail.com

³ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, profdrnuray@gmail.com

Sürekli öğrencilerle yakın ilişkiler kuran bireyler olarak öğretmenler, öğrenci davranışlarında değişim yaratma sorumluluğunu üstlenmektedirler. Böylesine kritik bir role sahip olan öğretmenler eğitim fakültelerinde, etkili öğretmenler olacak şekilde eğitilmelidir. Fakat öğretmen eğitimi zorlu bir süreçtir. Her ne kadar etkili öğretim, çağdaş öğretim teorileri ve yaklaşımlarına göre somut kavramlarla tanımlanabilse de etkili öğretmenler olabilmeleri için gerekli olan bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor davranışlara sahip öğretmen adayları yetiştirmek oldukça güçtür (Gürbüzürk, Duruhan ve Şad, 2009). Dolayısıyla öğretmen eğitimine gereken önem verilmelidir.

Hizmet öncesi eğitim, öğretmenlerin mesleki gelişim sürecinin önemli bir ögesidir; çünkü öğretmen adaylarını etkili öğretim için gerekli olan konu alanı bilgisi, mesleki tutum ve becerilerle donatmaktadır. Eğer hizmet öncesi eğitim iyi olursa, öğretmenleri meslekte tutmayı ve onları motive etmeyi sağlayacaktır (Lim, Cock, Lock, & Brock, 2009). Hizmet öncesi öğretmen eğitimi öğretmen adaylarının teori ile uygulama arasındaki bağlantıyı kurmasını, öğrenen olarak kendi yaşantılarından elde ettiği öğretim ve öğrenmeye ilişkin görüşlerinin olgunlaşmasını sağlamaktadır (Darling-Hammond, 2006).

Eğitim sistemini etkileyen faktörler içerisinde öğretmen eğitimi, eğitimin birçok bileşeni üzerinde etkili olan önemli bir süreçtir. Ülkeler gelecek nesillerin yetişmesinde olmazsa olmaz olan eğitimcilerin eğitimine verilmesi gereken önemin farkındadırlar (Şimşek ve Yıldırım, 2001). Çünkü kaliteli eğitim etkili öğretmenlerle gerçekleşir. Etkili öğretmen doğuştan olunmaz, eğitim ve yaşantılarla olunur. Bu süreçte öğretmen eğitimi çok önemlidir. Öğretmen eğitimi öğretmen adaylarının sınıfta, okulda ve daha geniş toplumda görevlerini etkili olarak yerine getirebilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları kazandırmak üzere tasarlanan politikalar ve uygulamaları içermektedir (Thompson & Power, 2015).

Öğretmen adaylarının mesleğin ilk yıllarında karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkabilmeleri için hizmet öncesi eğitimde hazırlanmaları önemli bir yere sahiptir. Öğretmenler mesleğe başlamadan önce, öğretim-öğrenme ortamında etkili öğretimi gerçekleştireceğini bilmelidir (Ballantyne, 2005). Mesleki gelişim ve başarı için mesleğin ilk yıllarındaki deneyimler çok önemlidir. Eğer öğretmen adayları hizmet öncesi eğitimde okul kültürünün gerçekleriyle nasıl başa çıkabileceğine ilişkin yeterli ölçüde hazırlanabilmişse, öğretimin ilk yılları öğretmenin becerilerini geliştirebileceği olumlu yaşantılara dönüşebilir. Dolayısıyla, öğretmen eğitimi programları, öğretmenlerin mesleğin ilk yıllarında olumlu yönde sosyalleşmelerini ve becerilerini geliştirmelerini sağlayacak nitelikte olmalıdır (Gratch, 2001).

Ülkemizde eğitimin kalitesini artırmak nitelikli öğretmenlerle mümkün olacaktır. Öğretmenin niteliğini artırmak için ise hizmet öncesinde öğretmen eğitimi uygulamalarının niteliğinin artırılması gerekmektedir. Türkiye’de alanyazındaki çalışmalarda hizmet öncesi öğretmen eğitiminin yeterliğini belirlemeye yönelik az sayıda anket, değerlendirme formu vb. ölçme araçları kullanılsa da herhangi bir ölçüğe ulaşamamıştır. Dolayısıyla, öğretmenlerin almış oldukları hizmet öncesi eğitimlerinin yeterliğine ilişkin algılarının belirlenebilmesine yönelik bir ölçeğin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada, öğretmenlerin almış oldukları hizmet öncesi öğretmen eğitiminin yeterliğine ilişkin algılarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Bu anlamda, geliştirilen ölçeğin alana önemli bir katkı sunması beklenmektedir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırma verileri, Van ili merkez ilçelerine bağlı ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapmakta olan 329 aday öğretmenden elde edilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde, öğretmenlerin mesleğin ilk yılını henüz tamamlamış olmaları ve ulaşılabilirlik ilkesi temel

alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin 198'i (%60) kadın, 131'i (%40) ise erkektir. Öğretmenlerin 97'si (%29) ilkokul, 142'si (%43) ortaokul, 90'ı (%28) ise lisede görev yapmaktadır. Öğretmenlerin 79'u (%24) sınıf öğretmeni, 250'si (%76) ise branş öğretmenidir.

Veri Toplama Aracı

Aday öğretmenlerin almış oldukları hizmet öncesi eğitimin yeterliğine ilişkin algılarını saptamaya yönelik ölçütler belirlenirken yurtiçi ve yurtdışı alanyazında benzer ölçek geliştirme çalışmalarında temel alınan ölçütler, öğretmen yeterlikleri incelenmiş ve bu ölçütler aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Hizmet Öncesi Eğitimin Yeterliğini Belirlemede Temel Alınan Ölçütler

Öğretimin Planlanması ve Uygulanması	⇒	Öğretimin Planlanması	⇒	Konu alanı ve öğretim programı bilgisi Eğitim ortamının düzenlenmesi Materyal hazırlama
		Öğretimin Uygulanması	⇒	Öğretme-öğrenme etkinliklerinin uygulanması Öğrencilerle ilişkiler Sınıf yönetimi Ölçme ve değerlendirme
Meslektaş, Yönetici, Veli ve Toplumla İlişkiler	⇒	Meslektaşlarla İlişkiler Velilerle İlişkiler Yöneticilerle İlişkiler Fiziksel Çevre ve Toplum ile İlişkiler		
Mesleki gelişim-Yasal Hak ve Sorumluluklar	⇒	Kişisel ve Mesleki Gelişim Yasal Hak ve Sorumluluklar		

Deneme formu oluşturulurken 30 aday öğretmene, “Bir öğretmen olarak öğretmenin sahip olması gereken yeterliklerin neler olduğunu düşünüyorsunuz? Kendinizi bir öğretmenin taşıması gereken hangi özellikler bakımından yeterli görüyorsunuz?” şeklinde açık uçlu sorular sorularak kompozisyon yazmaları istenmiştir. Açık uçlu sorulardan elde edilen metinler kapalı hale getirilerek ölçek maddeleri yazılmıştır. Daha sonra alanyazın ve konuya ilişkin benzer anket veya ölçeklerden faydalanılarak mümkün olabildiğince çok fazla davranış ifadesi yazılmıştır. Daha sonra bu davranış ifadeleri anlaşılabilirlik, sadelik, içerik bakımından incelenerek gerekli düzeltmeler yapılmış, bazı maddeler çıkarılmış ve bunun sonucunda 80 davranış ifadesi belirlenmiştir.

Oluşturulan deneme formunun kapsam geçerliğini, maddelerin anlaşılabilirliğini ve uygunluğunu belirlemek amacıyla deneme formu ölçme ve değerlendirme, program geliştirme ve eğitim yönetimi alanlarından uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanların maddeleri ölçekte yer alması için “çok gerekli”, “gerekli”, “kararsızım”, “gereksiz” seçeneklerinden birini işaretlemeleri, deneme formunda aynı veya benzer özelliği ölçen maddeler bulunduğundan aynı özelliği yokladığını düşündükleri birden fazla maddeden hangisini tercih edeceklerini belirtmeleri, ayrıca maddeleri kapsam geçerliği, anlaşılabilirlik ve belirlenen özellikleri yansıtmaları bakımından değerlendirmeleri istenmiştir. Görüşüne başvuru alan 6 uzmandan dönüt alınmış ve belirli öneriler getirilmiştir. Uzmanlardan gelen düzeltme ve öneriler doğrultusunda bazı maddeler deneme formundan çıkarılmış, bazı maddelerde gerekli düzeltmeler yapılarak 40 maddelik deneme formu oluşturulmuştur.

Oluşturulan deneme formu maddelerin kapsam geçerliği, anlaşılabilirlik ve belirlenen özellikleri yansıtma durumları bakımından tekrar uzman görüşüne sunulmuştur. Görüşüne başvuru 11 uzmandan dönüt alınmış ve belirli öneriler getirilmiştir. Davis'in (1992) kapsam geçerliğini belirlemek üzere geliştirmiş olduğu teknikte; uzman görüşleri 1) "Uygun", 2) "Madde hafifçe gözden geçirilmeli", 3) "Madde ciddi olarak gözden geçirilmeli", 4) "Madde uygun değil" şeklinde dördü olarak derecelendirilmekte, "1" ve "2" seçeneğini işaretleyen uzmanların sayısı toplam uzman sayısına bölünerek "kapsam geçerlik indeksi" hesaplanmaktadır. Bu değer "0.80" ölçüt olarak kabul edilmektedir (Akt: Yurdugül, 2005). Ölçek maddelerine ilişkin uzman görüşleri dördü olarak derecelendirilmiş ve ölçeğin tümüne ilişkin kapsam geçerlik indeksi "0.84" olarak hesaplanmıştır. Bu değer, uzmanlar arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Uzmanlardan gelen düzeltme ve öneriler doğrultusunda bazı maddelerde gerekli düzeltmeler yapılmış ve bazı maddeler çıkarılmıştır. Uzman görüşü sonucunda oluşturulan 30 maddelik deneme formunun amaca ne derece hizmet ettiğini ve hedef kitle tarafından anlaşılabilirliğini belirlemek amacıyla ölçek, mesleğe yeni başlayan 5 öğretmenin sesli olarak cevaplaması sağlanmış ve onların görüşleri doğrultusunda maddelerde bazı düzeltmeler yapılmıştır. Öğretmenlere almış oldukları hizmet öncesi eğitimi (lisans eğitimi) düşünerek, hizmet öncesi eğitimlerinin belirtilen durumları/davranışları kazandırmada ne düzeyde yeterli olduklarını "Yetersiz", "Düşük düzeyde", "Orta düzeyde", "İyi düzeyde", "Çok iyi düzeyde" seçeneklerinden kendilerine en uygun olanı işaretleyerek belirtmeleri istenmiştir. Ön deneme uygulaması 329 öğretmenle gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Ön deneme uygulaması sonucunda elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve uç değerler çıkartılarak analize hazır hale getirilmiştir. Bu işlem sonucunda 326 öğretmenden elde edilen veriler analize dâhil edilmiştir. Faktör analizinde örneklem büyüklüğü önemlidir ve alanyazında örneklem büyüklüğüne ilişkin farklı fikirler ortaya atılmaktadır. Fakat birçok kaynakta Comrey ve Lee (1992) tarafından önerilen örneklem büyüklüğü temel alınmaktadır. Buna göre örneklem büyüklüğü: "100-zayıf, 200-kabul edilebilir, 300-iyi, 500-çok iyi, 1000 ve üzeri-mükemmel" olarak ifade edilmiştir (Akt: Williams, Brown, & Onsmann, 2010). Bu nedenle faktör analizi için örneklem sayısının yeterli olduğu düşünülmektedir.

Ölçeğin madde analizi, korelasyona dayalı madde analizi ile belirlenmiş ve madde-ölçek korelasyonları Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Madde-ölçek korelasyonu 0.30 ve üzeri olan maddelerin ayırt ediciliğinin yüksek olduğu kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2012).

Ölçeğin yapı geçerliği Açıklayıcı Faktör Analiziyle (AFA) test edilmiştir. Deneme uygulamasından elde edilen verilerle AFA yapılmadan önce temel sayıtları karşılayıp karşılamadığı test edilmiş ve veriler analize hazır hale getirilmiştir. Deneme formundan elde edilen puanların dağılımıyla ilgili istatistikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: HÖEYÖAÖ Deneme Uygulaması Puan İstatistikleri

<i>Değerler</i>	<i>Puanlar</i>
N (Sayı)	326
Ortalama	109.8 / 150
Ortalamanın Standart Hatası	.94
Ortanca	111
Mod	109
Standart Sapma	16.91

Varyans	286.10
Çarpıklık	-.49
Basıklık	-.79
Ranj	93
Alınan En Düşük Puan	57 /30
Alınan En Yüksek Puan	150 / 150
Cronbach Alpha	0.94

Tablo 1’deki değerlere ait puanlar incelendiğinde; varyansın yüksek olması, ortalama-ortanca ve mod puanlarının birbirine yakın olması verilerin normal bir dağılım gösterdiğine işaret etmektedir. Çarpıklık (-,49; ± 1) ve basıklık (-,79; ± 1) değerlerinin ± 1.0 arasında kalması dağılımın normalden aşırı sapma göstermediğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Ayrıca histogram grafikleri incelendiğinde, verilerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı “0.94” olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin iç tutarlık anlamında güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Örnekleme büyüklüğünün açımlayıcı faktör analizi için yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Barlett küresellik testi yapılmıştır.

Elde edilen verilerin faktör analizi için uygunluğu test edildikten sonra, Temel Bileşenler Analizi yöntemi ve dik döndürme yöntemlerinden en sık kullanılan tekniklerden biri olan Varimax (Maksimum değişkenlik) döndürme tekniği kullanılarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Yapı Geçerliliği

Hizmet öncesi eğitimin yeterliğine ilişkin öğretmen algı ölçeğinden elde edilen verilerin yapı geçerliğini test etmek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Örnekleme büyüklüğünün açımlayıcı faktör analizi için yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmış ve KMO değeri 0.92 olarak hesaplanmıştır. Leech, Barrett & Morgan (2005) bu değer 0.80-0.90 arasında olması durumunda örneklem büyüklüğünün iyi, 0.90 üzerinde olması durumunda ise örneklem büyüklüğünün mükemmel olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla örneklem büyüklüğünün faktör analizi için çok iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Ayrıca Barlett küresellik testi sonucunda ki kare değerinin ($\chi^2_{(435)}=6581,74$; $p<0.01$) anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu bulgular veri matrisinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

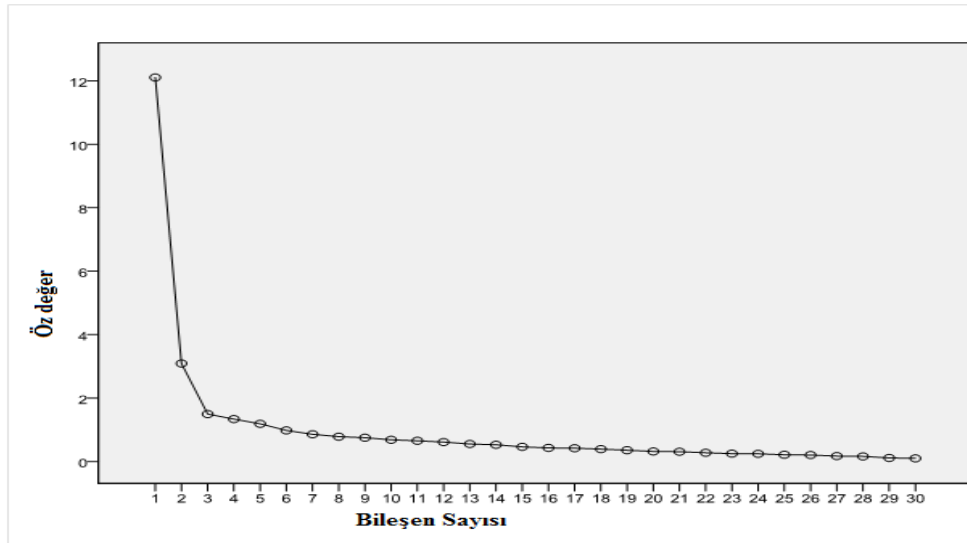
Elde edilen verilerin faktör analizi için uygunluğu test edildikten sonra, Temel Bileşenler Analizi yöntemi ve dik döndürme yöntemlerinden en sık kullanılan tekniklerden biri olan Varimax (Maksimum değişkenlik) döndürme tekniği kullanılarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde, öz değeri 1’den büyük olan 5 faktörün olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat sadece öz değerleri inceleyerek faktör sayısını belirlemek doğru değildir, çünkü öz değeri birden büyük olanların sayısının örneklem büyüklüğünden etkilendiği söylenmektedir (Cliff, 1998). Dolayısıyla ölçeğin faktör sayısına paralel analiz yöntemi, yamaç-birikinti grafiği (scree plot) ve açıkladıkları varyansa bakılarak karar verilmiştir. Faktör belirlemede öznel olması yönüyle eleştirilen yamaç-birikinti grafiğine oranla paralel analiz yöntemi, istatistiksel olarak daha güçlü sonuçlar üretmektedir

(Yavuz ve Doğan, 2015). Paralel analiz yöntemi sonucu elde edilen veriler Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2: HÖEYÖAÖ AFA ve Paralel Analiz Özdeğerlerinin Karşılaştırılması

Faktör	AFA Özdeğerleri	Paralel Analiz Özdeğerleri	Karar
1	12.108	1.702	Kabul
2	3.090	1.585	Kabul
3	1.494	1.512	Ret
4	1.336	1.452	Ret
5	1.187	1.397	Ret
6	.979	1.350	Ret

Paralel analizde gerçek veriden elde edilen özdeğer, tesadüfi veriden hesaplanan özdeğerden büyük olana kadar ki basamak sayısı boyut sayısını vermektedir (Yavuz ve Doğan, 2015). Tablo 2’de görüldüğü gibi; birinci ve ikinci faktörlerin gerçek veriden elde edilen özdeğerleri paralel analiz özdeğerlerinden yüksektir. Dolayısıyla bu değerlere göre ilk iki faktör kabul edilmiş, sonraki faktörler ise reddedilmiştir. Ölçeğe yönelik yamaç-birikinti grafiği de paralel sonuçlar vermektedir. Ölçeğin yamaç-birikinti grafiği Şekil 1’de verilmiştir.

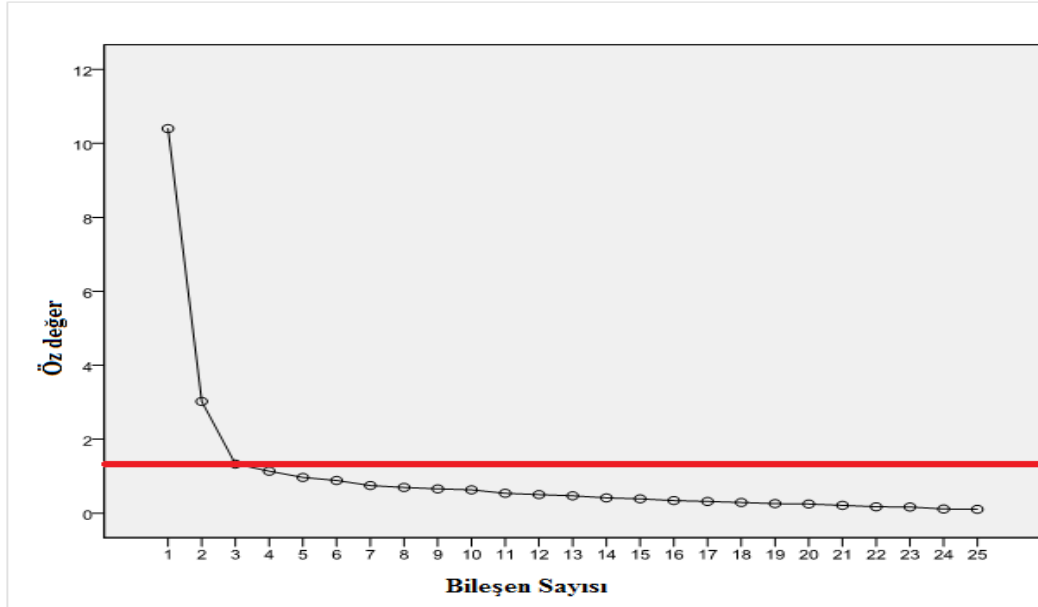
Şekil 1: HÖEYÖAÖ Deneme Uygulamasının Özdeğer Yamaç-Birikinti Grafiği

Şekil 1 incelendiğinde, varyansın önemli bir kısmını birinci faktörün açıkladığı ve ikinci faktörden sonraki faktörlerin öz değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, ikinci faktörden sonraki faktörlerin varyansa yaptıkları katkı hem çok az hem de yaklaşık olarak aynıdır. Dolayısıyla ölçek iki faktör olarak belirlenmiştir. Daha sonra, faktör sayısı iki olacak şekilde tekrar faktör analizi yapılmış ve iki faktörün açıkladığı toplam varyans % 50,658 olarak belirlenmiştir.

Ölçekte yer alması gereken maddeler belirlenirken maddelerin faktör yük değerleri ve madde-ölçek korelasyonları dikkate alınmıştır. Faktör yük değerinin 0.45 ve üzeri olması madde seçimi için orta düzeyde, 0.55 ve üzeri olması madde seçimi için iyi bir ölçüt olduğu

(Comrey, 1973; Akt: Garg, 1992) ve madde-ölçek korelasyonu 0.30 ve üzeri olan maddelerin ayırt ediciliğinin yüksek olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2012). Faktör yük değeri 0.55 ve üzeri maddelerin seçilmesi durumunda ölçeğin kapsam geçerliği etkileneceği için, faktör yük değeri .45'in ve madde-ölçek korelasyonu 0.30'un üzerinde olan maddeler seçilmiştir. Bu işlem sonucunda, faktör yük değeri 0.45'in altında olan 29 ve 15 nolu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca 19 ve 28 nolu maddeler ise faktör yükü 0.45'in üzerinde olmasına rağmen birden fazla faktörde yük verdiği için binişik madde olarak ele alınmış ve ölçekten çıkarılmıştır. 15, 19, 28 ve 29 nolu maddeler atıldıktan sonra tekrar faktör analizi yapılmış, bunun sonucunda 30 nolu madde hem 0.45'in altında faktör yükü verdiği için hem de birden fazla faktörde yük verdiği için nihai ölçekten çıkarılmıştır. Böylece nihai ölçek; birinci faktör için 16, ikinci faktör için 9 madde olmak üzere toplam 25 maddeden oluşmaktadır.

Nihai ölçeğin istatistiklerinin kestirilebilmesi için, deneme uygulaması sonucu seçilen 25 madde için Temel Bileşenler Analizi yöntemi ve Varimax döndürme tekniği kullanılarak tekrar faktör analizi ve korelasyona dayalı madde analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, KMO değeri 0.91 olarak hesaplanmış, Barlett küresellik testinde ise ki kare değeri anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(300)}=5522,10$; $p<0.01$). Nihai ölçeğin yamaç-birikinti grafiği Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2: HÖEYÖAÖ Nihai Formunun Özdeğer Yamaç-Birikinti Grafiği

Şekil 2 incelendiğinde, varyansın önemli bir kısmını birinci faktörün açıkladığı ve ikinci faktörden sonraki faktörlerin öz değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu, varyansa yaptıkları katkının hem çok az hem de yaklaşık olarak aynı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ölçeğin iki faktörlü olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca belirlenen iki faktörün açıkladığı toplam varyans % 53,691 olarak belirlenmiştir. Bu değer oldukça iyi olduğunu söylemek mümkündür. Nihai ölçeğin faktör deseni ve madde istatistikleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: HÖEYÖAÖ'nin Faktör Deseni (Varimax) ve Madde İstatistikleri

Nihai form madde numaraları	Faktör Yükleri		Madde-Ölçek Korelasyonları	Ortak Faktör Varyansı	% 27'lik Üst ve Alt Grup Panları Farkının Anlamlılığı**
	1.Faktör	2.Faktör			
03	.795		.661	.64	12.10
07	.761		.638	.58	12.28
05	.746		.687	.59	14.39
04	.738		.654	.56	13.01
10	.734		.737	.62	13.25
12	.723		.668	.55	12.51
06	.715		.620	.52	12.68
02	.713		.641	.53	12.08
15	.699		.695	.55	16.40
11	.698		.737	.60	14.97
09	.697		.709	.57	12.59
16	.688		.692	.54	14.04
08	.682		.702	.55	14.04
13	.677		.689	.53	13.65
01	.536		.492	.30	9.48
14	.501		.592	.36	9.55
23		.808	.618	.67	11.47
24		.773	.622	.63	11.94
21		.767	.604	.61	11.23
22		.751	.586	.58	10.42
19		.742	.558	.56	9.27
20		.734	.629	.58	11.16
17		.650	.545	.45	8.43
18		.502	.611	.41	9.69
25		.493	.586	.36	10.18

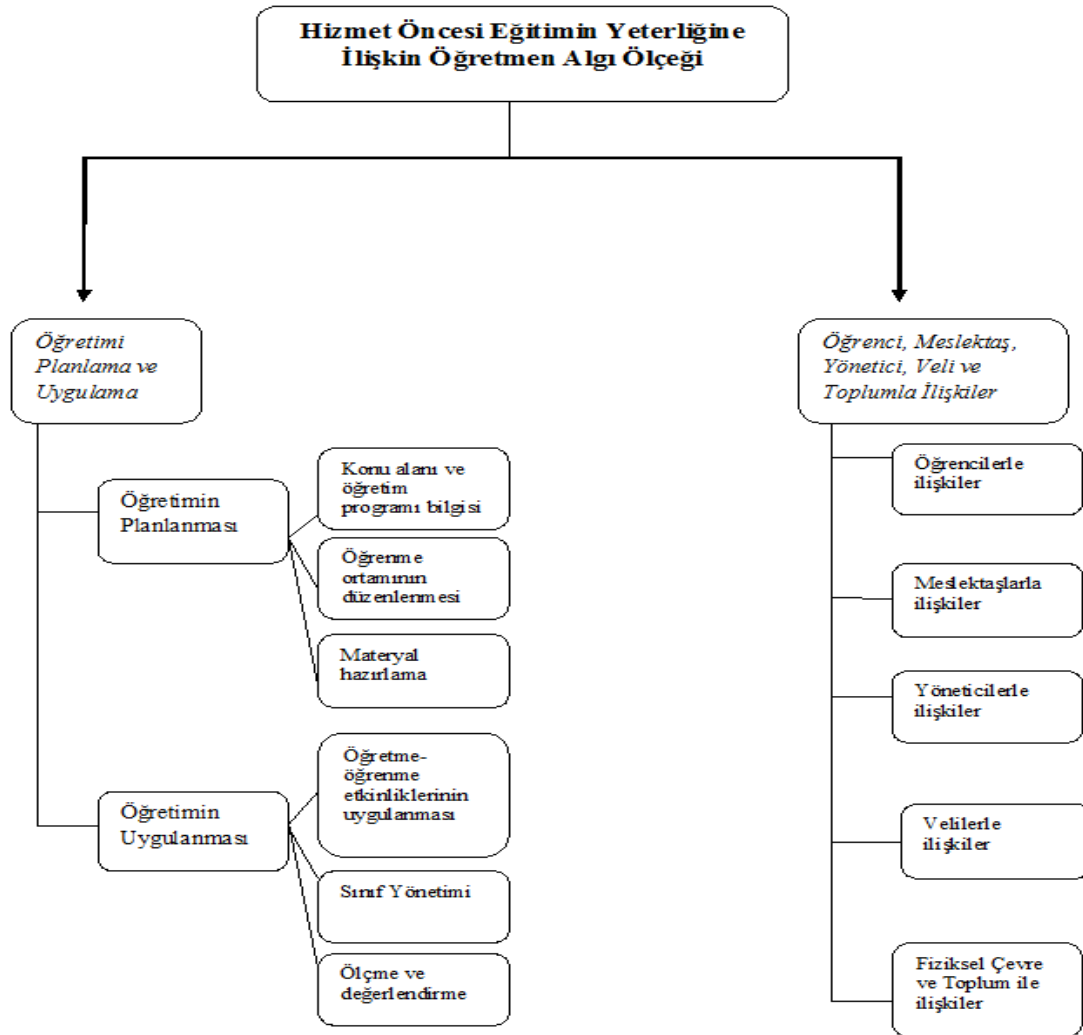
**p<0.01

Tablo 3 incelendiğinde, ölçeğin iki boyutta toplandığı görülmektedir. Ayrıca nihai ölçeği oluşturan maddelerin faktör yükleri birinci faktör için 0,50-0,79, ikinci faktör için ise

0,49-0,81 arasında değiştiği; madde-ölçek korelasyonları birinci faktör için 0,49-0,74, ikinci faktör için ise 0,54-0,63 arasında değiştiği; ortak faktör varyansları birinci faktör için 0,30-0,64, ikinci faktör için ise 0,36-0,67 arasında değiştiği ve % 27'lik üst ve alt grup puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu gösteren t değerleri birinci faktör için 9,48-16,40 ($p < 0,01$), ikinci faktör için ise 8,43-11,94 arasında değiştiği görölmektedir. Bu veriler ölçeğin tüm maddelerinin ilgili boyuttaki özelliği ölçtüğünü ve maddelerin ayırt edici olduklarını göstermektedir.

Ortaya çıkan boyutların (faktörlerin) madde içerikleri incelendiğinde, ölçeğin geliştirilmesi aşamasında alanyazından hareketle oluşturulan gruplama ile benzerlik gösterdiği görölmektedir. Nihai ölçeğin faktör yapısı Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3: Hizmet Öncesi Eğitimin Yeterliğine İlişkin Öğretmen Algı Ölçeği Nihai Formunun Faktör Yapısı

Şekil 3'te göröldüğü gibi, birinci faktör *öğretimi planlama ve uygulama*, ikinci faktör ise *öğrenci, meslektaş, yönetici, veli ve toplumla ilişkiler* olarak isimlendirilmiştir.

Ölçüt Geçerliği

Ölçeğin iç ölçüte dayalı geçerliğini test etmek amacıyla %27'lik üst grupta %27'lik alt grubun toplam ölçekten aldıkları puanlar arasındaki fark t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda anlamlı fark bulunmuştur ($t_{(174)}=27,114$, $p<0,01$).

Güvenirlilik

Ölçeğin güvenirliliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach Alpha değerleri; birinci faktör için 0.94, ikinci faktör için 0.89, toplam ölçek için ise 0.94 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, öğretmenlerin almış oldukları hizmet öncesi (lisans) eğitimlerinin yeterliğine ilişkin algılarını belirlemeye yönelik bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçek geliştirilirken hizmet öncesi eğitimin yeterliğine ilişkin ölçütleri belirlemek için alanyazındaki benzer çalışmalar ve öğretmen yeterlikleri dikkate alınmıştır. Pilot uygulama yapılmadan önce 30 maddelik taslak form oluşturulmuştur. Hazırlanan 30 maddelik taslak ölçme aracı, 329 öğretmene uygulanmıştır. Verilerin analize hazırlanması aşamasında, uç değerler analizi sonucunda 3 öğretmenden elde edilen veriler analiz dışı bırakılarak 326 öğretmenden elde edilen veriler analize dâhil edilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. AFA sonucunda, toplam varyansın % 53.691'ini açıklayan ve 25 maddeden oluşan iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Açıklanan varyansın iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Faktörler altında toplanan maddelerin özellikleri ve alanyazına dayalı olarak belirlenen ölçütler dikkate alınarak birinci faktör *öğretimi planlama ve uygulama*, ikinci faktör ise *öğrenci, meslektaş, yönetici, veli ve toplumla ilişkiler* olarak adlandırılmıştır.

Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0.94, alt boyutlarına ilişkin güvenirlilik katsayıları ise sırasıyla 0.94 ve 0.89 olarak bulunmuştur. Bu değerler, geliştirilen ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Ölçekte yer alan maddelerin ayırt edicilik düzeylerini belirlemek için madde analizi yapılmış ve yapılan analiz sonucunda, madde-ölçek korelasyonlarının 0.492 ile 0.737 arasında değiştiği ve %27'lik alt-üst gruplar arasındaki farklara ilişkin t değerlerinin anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu veriler, ölçekte yer alan maddelerin ayırt edici olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Türkçe alanyazında hizmet öncesi öğretmen eğitiminin yeterliğini belirlemeye yönelik bir ölçek bulunmadığından, geçerlik ve güvenirliliği kanıtlanmış bu ölçeğin alanyazına önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, yapı geçerliğini test etmek için AFA yapılmıştır. AFA ile ortaya çıkarılan yapının doğrulanıp doğrulanmadığı, ileriki çalışmalarda farklı örneklemelerden elde edilen veriler üzerinden Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılarak test edilebilir. Test-tekrar-test gibi farklı güvenirlilik hesaplama yöntemleri ile ölçeğin güvenirliliği desteklenebilir. İleriki çalışmalarda, geliştirilen ölçek kullanılarak öğretmenlerin almış oldukları hizmet öncesi öğretmen eğitiminin yeterliğine ilişkin algıları ile farklı değişkenler (öz-yeterlik, akademik başarı, vb.) arasındaki ilişki incelenebilir.

Kaynakça

- Ballantyne, J. (2005). *Effectiveness of pre-service music teacher education programs: Perceptions of early-career music teachers (Yayınlanmış doktora tezi)*. Centre for Innovation in Education.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Cliff, N. (1998). The eigenvalues-greater-than-one rule and the reliability of components. *Psychological Bulletin*, 103(2), 276-279.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları (3.baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Darling-Hammond, L. (2006) *Creating powerful teacher education: Lessons from excellent teacher education programs*. San Francisco: Jossey Bass.
- Garg, K. P. (1992). *Development of ability to reason in school education*. Concept Publishing Company.
- Gratch, A. (2001). The culture of teaching and beginning teacher development. *Teacher Education Quarterly*, 28(4), 121-136.
- Gürbültürk, O., Duruhan, K., ve Şad, S. N. (2009). Preservice teachers' previous formal education experiences and visions about their future teaching. *Elementary Education Online*, 8(3), 923-934.
- Lim, C. P., Cock, K., Lock, G., & Brock, G. (2009). *Innovative practices in pre-service teacher education: An Asia-pasific perspective*. The Netherlands: Sense Publishers.
- Senemoğlu, N. (1990). Öğretmen adaylarına 'genel kültür' kazandırma bakımından fen-edebiyat ve eğitim fakültelerinin etkililiği. *Çağdaş Eğitim Dergisi*.
- Şimşek, H., ve Yıldırım, A. (2001). The reform of pre-service teacher education in Turkey. In R. G. Sultana (Ed.), *Challenge and change in the Euro-Mediterranean region* (pp. 411-430). New York: Peter Lang.
- Thompson, S., & Power, L. (2015). *Pre-service teacher training*. HEART (Health & Education Advice & Resource Team) Helpdesk Report.
- Williams, B., Brown, T., & Onsmann, A. (2010). Exploratory factor analysis: A five-step guide for novices. *Australasian Journal of Paramedicine*, 8 (3).
- Yavuz, G., ve Doğan, N. (2015). Boyut sayısı belirlemede Velicer'in map testi ve Horn'un paralel analizinin kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 30(3), 176-188.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*.

HİZMET ÖNCESİ EĞİTİMİN YETERLİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN ALGI ÖLÇEĞİ

Açıklama: Aşağıda öğretmen yeterliklerini açıklayan bazı ifadelere yer verilmiştir. Almış olduğunuz hizmet öncesi eğitimi (lisans eğitimi) düşünerek, <u>lisans eğitiminizin belirtilen yeterlikleri kazandırmada ne düzeyde yeterli olduğunuzu</u> yansıtan dereceyi gösteren rakamı daire içine alınız. <u>Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.</u>		Lisans Eğitiminim				
		Yetersiz	Düşük Düzeyde	Orta Düzeyde	İyi Düzeyde	Çok İyi Düzeyde
1	Kendi alanına ilişkin konu alanı bilgisine sahip olma	1	2	3	4	5
2	Derste kazandırılması gereken kritik hedefleri ve içeriği öğrenci özelliklerine uygun olarak belirleyebilme	1	2	3	4	5
3	Öğretimi öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde planlayabilme	1	2	3	4	5
4	Öğrencilerin düşünme becerilerini harekete geçirecek zengin öğrenme ortamları oluşturabilme	1	2	3	4	5
5	Öğrenme ortamını öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenleyebilme	1	2	3	4	5
6	Öğrencilerin düzeylerine ve ihtiyaçlarına uygun öğretim materyalleri hazırlayabilme	1	2	3	4	5
7	Hedeflere (kazanımlara) uygun materyaller hazırlayabilme	1	2	3	4	5
8	Öğrencilerin derse etkin katılımını sağlayabilme	1	2	3	4	5
9	Dersi öğretim programında belirtilen hedefleri (kazanımları) kazandıracak şekilde işleyebilme	1	2	3	4	5
10	Öğrencilerin konu alanını anlamlı bir şekilde öğrenmelerini sağlayabilme	1	2	3	4	5
11	Öğrencilerin derse ilgi duymalarını sağlayabilme	1	2	3	4	5
12	Dersi etkili öğretme-öğrenme materyalleri kullanarak işleyebilme	1	2	3	4	5
13	Öğrencilerin öğrendiklerini yeni problemlerin çözümünde kullanmalarını sağlayabilme	1	2	3	4	5
14	Sınıfta istenmeyen davranışları önleyebilme	1	2	3	4	5
15	Uygun ölçme-değerlendirme teknik ve araçları kullanarak öğrencilerin gelişimini izleyebilme	1	2	3	4	5
16	Öğrencilerin öğrenme düzeylerini geçerli ve güvenilir yollarla belirleyebilme	1	2	3	4	5
17	Okuldaki diğer öğretmenlerle sağlıklı iletişim kurabilme	1	2	3	4	5
18	Öğrencilerin kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri iletişim ortamı sağlayabilme	1	2	3	4	5
19	Velilerle etkili iletişim kurabilme	1	2	3	4	5
20	Velilerle sorun yaşandığında olumlu bir şekilde çözümleyebilme	1	2	3	4	5
21	Okulun içinde bulunduğu toplumsal çevreye etkin uyum sağlayabilme	1	2	3	4	5
22	İçinde yaşanılan toplumun sosyo-kültürel özelliklerine etkin uyum sağlayabilme	1	2	3	4	5
23	Okul yöneticileriyle etkili iletişim kurabilme	1	2	3	4	5
24	Problemlerin çözümünde yöneticilerle işbirliği yapabilme	1	2	3	4	5
25	Okulda ders dışı sosyo-kültürel etkinlikler düzenleyebilme	1	2	3	4	5

Öğretimi planlama ve uygulama: M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16

Öğrenci, meslektaş, yönetici, veli ve toplumla ilişkiler: M17, M18, M19, M20, M21, M22, M23, M24, M25